

НАШІ СЛАВНІ НТШІВСЬКІ ЮВІЛЯРИ

Володимир Васильович Панасюк — всесвітньвідомий український учений у галузі механіки та міцності матеріалів і конструкцій, академік НАН України, доктор технічних наук, професор, директор Фізико-механічного інституту (ФМІ) ім. Г. В. Карпенка НАН України, д. чл. Наукового товариства ім. Шевченка (від 28 березня 1992 р.).

Народився В. Панасюк 27 лютого 1926 р. у с. Красне на Холмщині. 1951 р. закінчив Львівський держуніверситет за спеціальністю „механіка“.

Володимир Васильович зробив вагомий внесок у формування основ теорії крихкого руйнування та міцності матеріалів, а також у становлення львівської школи механіків-матеріалознавців. Йому належать важливі наукові результати з проблем напружено-деформованих станів і граничної рівноваги пружно-пластичних тіл із тріщинами, контактних задач теорії пружних тіл, задач фізико-хімічної механіки матеріалів і водневого матеріалознавства. З його іменем пов'язана відома δ_k -модель, яку тепер широко застосовують у механіці руйнування конструкційних матеріалів.

Значна частина досліджень вченого присвячена розробці нових методів оцінювання довговічності та тріщиностійкості матеріалів. Його науковий доробок відзначений трьома державними преміями у галузі науки і техніки та преміями НАН України імені видатних учених.

В. Панасюк працює в інституті з перших днів його організації (1951), а з 1971 р. — директор ФМІ. Він зробив вагомий внесок у створення та розвиток інституту як академічної установи, у формування фундаментальної наукової проблематики інституту, зміцнення зв'язків ФМІ з виробництвом та участі його у розв'язанні державних великомасштабних завдань, зокрема таких, як програми „Енергія“, „Буровий інструмент“, „Інтеркосмос“, „Водень у металах“ та ін. За його активної підтримки в інституті створена унікальна науково-експериментальна база, умови для успішної підготовки наукових кадрів. З 1978 р. вчений є незмінним головним редактором міжнародного науково-технічного журналу „Фізико-хімічна механіка матеріалів“, який перекладають англійською мовою закордонні видавництва.

В. Панасюк — автор понад 650 наукових публікацій, в тому числі 16 монографій. З-поміж них — перша у Східній Європі монографія „Гранична рівновага крихких тіл з тріщинами“ (1968), яка відіграла важливу роль у формуванні нового наукового напрямку в науці про міцність матеріалів і конструкцій (перевидано англійською мовою). За монографію „Механіка квазікрихкого руйнування матеріалів“ (1991) В. Панасюк відзначений премією С. О. Патона НАН України (1994). Під керівництвом В. Панасюка підготовлена й опублікована в Україні 12-томна монографія-довідник з механіки руйну-

вання та міцності матеріалів (1988—2009), а також його монографія „Strength and Fracture of Solids with Cracks“ (2002), які стали важливим внеском у розвиток цієї галузі знань.

У другій половині 1980-х — першій половині 1990-х рр. під керівництвом В. Панасюка разом із І. Дмитрахом та Л. Ратичем виконано комплекс експериментальних досліджень кінетики росту втомних тріщин і побудовано базові діаграми корозійної тріщиностійкості для корпусних сталей, алюмінієвих сплавів, матеріалів енергетичного обладнання тощо. Ці дослідження мають важливе практичне значення, зокрема коли йдеться про надійність і довговічність об'єктів машинобудування в екстремальних умовах експлуатації. Результати цих досліджень опубліковані в низці статей у провідних світових науково-технічних журналах та у монографії „Вплив корозійних середовищ на локальне руйнування металів біля концентраторів напружень“ (1999, співавтор І. Дмитрах).

Визнанням високого рівня наукових досягнень представників наукової школи В. Панасюка стало присудження 1995 р. йому та його колегам і учням О. Андрейківу, О. Романіву, З. Назарчуку, М. Савруку, С. Ковчику, Г. Никифорчину і О. Дацишин Державної премії України в галузі науки і техніки за цикл монографій з фізико-хімічної механіки руйнування матеріалів і цілісності конструкцій.

Відзначимо велику та відповідальну роботу Володимира Васильовича як голови Оргкомітету 8-ї Міжнародної конференції (8-го Міжнародного конгресу) з механіки руйнування матеріалів, яка відбулася в Києві 1993 р. Її проведення в Україні (вперше на теренах Східної Європи) стало світовим визнанням рівня досліджень українських вчених, які працюють у цій галузі знань. На конференції В. Панасюк виступив з почесною лекцією, в якій підсумував досягнення українських учених з цієї проблеми, що стало першим вагомим кроком входження української науки у цю галузь знань у світове наукове співтовариство. Міжнародний конгрес з проблем механіки руйнування матеріалів нагородив його дипломом почесного члена конгресу і обрав віце-президентом Ради Міжнародного конгресу з цих проблем на період 1993—1997 рр. Він обраний також членом Ради Європейського товариства з цілісності конструкцій (ESIS). 2000 р. В. Панасюк нагороджений цим товариством медаллю Гріффітса (найвищою нагородою ESIS) за видатні дослідження з проблем деформування та руйнування тіл з тріщинами. З його ініціативи 1995 р. створена та функціонує українсько-польсько-німецька Літня школа з проблем механіки руйнування та міцності матеріалів, яка має статут школи ESIS.

У 2009 р. вчений встановив співпрацю між НАН України та Європейським товариством ESIS, зокрема групою науковців з Греції щодо проведення спільних симпозіумів з проблем механіки руйнування матеріалів і цілісності конструкцій.

Володимир Панасюк здійснив велику суспільно-громадську роботу з питань розбудови української загальноосвітньої школи. Він очолює Львівське крайове товариство „Рідна школа“, яке відновило свою діяльність 1991 р., і був його президентом до вересня 2003 р. З його ініціативи та підтримки

ЛКТ „Рідна школа“ організувала випуск 2001 р. спеціального громадського журналу-альманаху „Товариство „Рідна школа“: історія і сучасність“. За підтримки В. Панасюка видано книжку Степана Сірополка „Історія освіти в Україні“ (Ред. Ю. Вільчинський.— Львів, 2001).

З 2004 р. В. Панасюк продовжує працювати членом правління ЛКТ „Рідна школа“ і бере активну участь у підготовці та проведенні у Львові 2-го Всеукраїнського педагогічного конгресу (2005, перший — 1935), а згодом 3-го — у 2010 р. Водночас готує і перевидає праці 1-го конгресу. На 3-му виступає з концепцією розбудови державно-громадського управління загальноосвітньою школою (Третій Всеукраїнський педагогічний конгрес. Зб. наукових праць.— Львів, 2010.— С. 31—36).

Академік НАН України В. Панасюк був серед тих, хто спричинився до відновлення діяльності

Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Його авторитетне слово, так само, як і акад. АН України М. Голубця, Я. Ісаєвича, Р. Кучера, Я. Підстригача, І. Юхновського, членів-кор. АН України О. Романива, Я. Бурака, Г. Максимовича та інших провідних вчених Львова створили можливість пройти процедуру відновлення Товариства без значних затримок. У 1992 р. В. Панасюка обрано дійсним членом НТШ від Комісії механіки. Його діяльність у цій комісії і в Товаристві загалом сприяє подальшому розвитку НТШ у Львові.

Вчений нагороджений високими урядовими нагородами СРСР і України, зокрема орденом „За заслуги“ 3-х ступенів (1998, 2001 і 2006), удостоєний почесного звання „Заслужений діяч науки і техніки України“. Щиро вітаємо з ювілеєм!

Григорій НИКИФОРЧИН,
Григорій СУЛИМ

29 березня 2011 р. виповнюється 85 років дійсному членові НТШ (від 28 березня 1992 р.), д-ру біологічних наук, професорові, почесному членові Українського біохемічного товариства — Іванові Дмитровичу Головацькому.

І. Головацький — відомий український вчений в галузі біохемії, з іменем якого пов'язані дослідження процесів метаболізму вуглеводів

і нуклеотидів. Учений створив наукову школу, дослідженнями якої встановлені співвідношення напрямів шляхів обміну вуглеводів у тварин. Ця школа також здійснила фундаментальні дослідження петозофосфатного шляху обміну вуглеводів і його взаємозв'язку з гліколізом. Значну увагу було також присвячено питанням клінічної біохемії тварин і людини, зокрема під час зловмісного росту. І. Головацький розробив нові методи визначення окремих сполук вуглеводів і нуклеотидів.

Народився І. Головацький в с. Чортовець Городенківського повіту Станиславського воєводства (нині Городенківський р-н Івано-Франківської обл.) у селянській родині. 1941 р. закінчив сільську неповну середню школу, після чого навчався в Коломийській гімназії, а згодом у Коломийському педагогічному училищі. Вже тоді зазнав переслідувань органами держбезпеки, був заарештований і майже півроку перебував під слідством (грудень 1944 р. — травень 1945 р.). Восени 1945 р. переїхав до Львова, навчався у Львівському педагогічному училищі № 2, яке закінчив 1946 р. і одразу вступив до Львівського державного ветеринарного інституту, який закінчив з відзнакою 1951 р.

Науковою роботою почав займатися ще під час навчання в інституті на запрошення проф. Вацлава Морачевського. Як відмінника навчання його залишили в інституті для навчання в аспірантурі при кафедрі органічної і біологічної хемії, якою керував відомий український вчений-біохемік, член-кор. АН УРСР, проф. С. Гжицький. Кандидатську дисертацію захистив у липні 1954 р. і був

призначений асистентом кафедри. 1958 р. йому надано вчене звання. Наукові дослідження у 1957—1961 рр. дали можливість І. Головацькому сформулювати новий напрям у вивченні біохемії обміну вуглеводів, зробити низку важливих публікацій, а згодом опублікувати монографію „Обмін вуглеводів у сільськогосподарських тварин“. 1963 р. захистив докторську дисертацію. Вже через два роки І. Головацькому присвоєне вчене звання професора з біохемії.

Вчений створив при кафедрі наукову лабораторію „Патологічної ензимології“, працівники якої досягли значних успіхів також у прикладній ензимології. З 1968 р. значна увага в дослідженнях І. Головацького і його співробітників була спрямована також на вивчення нуклеотидів і нуклеїнових кислот. Ці дослідження внесли важливі доповнення до відомих до цього особливостей біохемії серцевого м'язу. У продовження цих робіт згодом вивчено вміст гліколіпідів і вуглеводних компонентів у структурі глікопротеїнів.

Іван Головацький був членом Центральної ради Українського біохемічного товариства при АН УРСР (1965), брав участь у світових конгресах з біохемії (1961) та онкології (1962 і 1966). Протягом 1967—1971 рр.— проректор з наукової роботи Львівського зооветеринарного інституту, заступник голови Спецради із захисту докторських дисертацій при інституті. У 1968—1978 рр.— завідувач кафедри органічної та неорганічної хемії Львівського зооветеринарного інституту. У 1969—1991 рр.— член Центральної ради Всесоюзного біохемічного товариства, а з 1978 р.— член Президії цієї ради. У 1966—1991 рр.— член Наукової ради з проблем біохемії тварин і людини АН СРСР, де був на посаді голови секції. У 1969—1989 рр.— голова Львівського відділення Українського біохемічного товариства.

Наукова кар'єра талановитого вченого перервалася політичними переслідуваннями. 1982 р. за родинні зв'язки із „неблагонадійними“ людьми він був звільнений з посади завідувача кафедри Львівського зооветеринарного інституту без права працювати в навчальних закладах. Однак колеги звернулися з поданням до Президії АН УРСР із проханням надати І. Головацькому можливість продовжити наукову роботу у Львівському відділенні Інституту біохемії ім. О. В. Палладіна АН УРСР. Для цього тут був створений відділ регуляції обміну вуглеводів, і І. Головацький зміг